

Stavovi studenata prema osobama s invaliditetom izraženi kroz koncept socijalne distance

Pintur, Marija-Magdalena

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:376216>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Preddiplomski studij psihologije (jednopedmetni)

Marija-Magdalena Pintur

**Stavovi studenata prema osobama s invaliditetom
izraženi kroz koncept socijalne distance**

Završni rad

Zadar, 2022.

Sveučilište u Zadru
Odjel za psihologiju
Preddiplomski studij psihologije (jednopedmetni)

Stavovi studenata prema osobama s invaliditetom izraženi kroz koncept socijalne distance

Završni rad

Student/ica:

Marija-Magdalena Pintur

Mentor/ica:

Izv.prof.dr.sc. Ana Slišković

Zadar, 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Marija-Magdalena Pintur**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Stavovi studenata prema osobama s invaliditetom izraženi kroz koncept socijalne distance** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 2022.

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
SUMMARY	2
UVOD	3
<i>Invaliditet</i>	3
<i>Stavovi</i>	4
<i>Socijalna distanca</i>	6
<i>Stavovi prema osobama s invaliditetom</i>	7
CILJ	9
ISTRAŽIVAČKI PROBLEMI I HIPOTEZE	9
METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	10
<i>Sudionici</i>	10
<i>Mjerni instrumenti</i>	12
<i>Postupak</i>	12
REZULTATI	14
<i>Provjera razlika u razini socijalne distance s obzirom na kategoriju invaliditeta</i>	14
<i>Provjera razlika u razini socijalne distance s obzirom na iskustvo s osobama s invaliditetom</i>	15
RASPRAVA	19
ZAKLJUČCI	22
LITERATURA	23

Stavovi studenata prema osobama s invaliditetom izraženi kroz koncept socijalne distance

SAŽETAK

Pojam invaliditet odnosi se na dugotrajna mentalna, tjelesna, intelektualna i osjetilna oštećenja koja u međudjelovanju s drugim preprekama osobama mogu uskratiti ravnopravno sudjelovanje u društvu. Sam pojam invaliditeta ima negativnu konotaciju budući da u prvi plan stavlja ograničenje, odnosno smetnje osobe te na taj način pridonosi negativnim stavovima pripadnika društvene zajednice prema osobama s invaliditetom te njihovoj diskriminaciji i stigmatizaciji. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati stavove studenata Sveučilišta u Zadru prema osobama s invaliditetom. Pri tome je u ispitivanju stavova korišten koncept socijalne distance, koji se uobičajeno koristi kao pokazatelj diskriminacije prema pripadnicima određenih društvenih skupina. U istraživanju su sudjelovala 103 studenta Sveučilišta u Zadru, pri čemu je broj ženskih sudionika bio 90, muških 12, dok jedna osoba nije dala ovaj podatak. Studenti su pristupili online verziji upitnika koji je sadržavao pitanja vezana za osnovne demografske karakteristike sudionika, pitanja vezana za osobno iskustvo s osobama s invaliditetom te modificiranu Bogardusovu skalu socijalne distance kojom je mjerena socijalna distanca prema osobama s intelektualnim i tjelesnim oštećenjima. Očekivano je kako će viša razina distance biti iskazana prema osobama s intelektualnim oštećenjem te je sukladno tome i utvrđeno kako studenti iskazuju višu razinu socijalne distance prema osobama s intelektualnim oštećenjem u odnosu na osobe s tjelesnim oštećenjem. Suprotno polazišnoj hipotezi, prema kojoj je očekivano da vrsta odnosa, preciznije osobno iskustvo kontakta s osobama s invaliditetom, oblikuje razinu socijalne distance, dobiveni rezultati nisu potvrdili razliku u razini socijalne distance prema osobama s invaliditetom s obzirom na iskustvo kontakta.

Ključne riječi: invaliditet, stavovi, socijalna distanca, osobno iskustvo

Students' attitudes towards people with disabilities expressed through the concept of social distance

SUMMARY

The term disability refers to long-term mental, physical, intellectual and sensory impairments that, in interaction with other obstacles, can deny people equal participation in society. The term disability itself has a negative connotation, since it foregrounds a person's limitation or handicap, thus contributing to the negative attitudes of members of the social community towards people with disabilities and their discrimination and stigmatization. The aim of this research was to examine the attitudes of students of the University of Zadar towards people with disabilities. The concept of social distance, which is commonly used as an indicator of discrimination against members of certain social groups, was used in the examination of attitudes. 103 students of the University of Zadar participated in the research, where the number of female participants was 90, male 12, while one person did not provide this information. The students accessed the online version of the questionnaire, which contained questions related to the basic demographic characteristics of the participants, questions related to personal experience with people with disabilities, and a modified Bogardus social distance scale that measured social distance towards people with intellectual and physical disabilities. It was expected that a higher level of distance would be expressed towards people with intellectual disabilities, and accordingly it was determined that students express a higher level of social distance towards people with intellectual disabilities compared to people with physical disabilities. Contrary to the initial hypothesis, according to which it is expected that the type of relationship, more precisely the personal experience of contact with persons with disabilities, shapes the level of social distance, the obtained results did not confirm the difference in the level of social distance towards persons with disabilities with regard to the experience of contact.

Keywords: disability, attitudes, social distance, type of relationship

UVOD

Invaliditet

Uzevši u obzir Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/2013) nacionalna definicija invaliditeta glasi da „osobe s invaliditetom uključuju one koji imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima“. Nadalje, prema Zakonu o hrvatskom registru osoba s invaliditetom (NN 64/2001), osobe s invaliditetom su osobe kod kojih je prisutno trajno ograničenje, smanjenje ili pak potpuni izostanak sposobnosti izvršavanja neke tjelesne aktivnosti ili psihičke funkcije koja odgovara određenoj životnoj dobi, a koje su posljedica oštećenja zdravlja koje se odnosi na nepravilnost, gubitak ili nedostatak anatomske građe, psihičke ili fiziološke funkcije (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2018, prema Dadić i sur., 2018). U *tjelesna oštećenja* ubrajaju se: oštećenje perifernog živčanog i mišićnog sustava te centralnog živčanog sustava kao i oštećenje sluha, vida, govorno-glasovne komunikacije, lokomotornog sustava, gluhosljepoća te oštećenje ostalih organa i organskih sustava. Nadalje, pod pojmom *intelektualno oštećenje* podrazumijeva se značajno ispodprosječno intelektualno funkcioniranje, dok su mentalna oštećenja definirana kao duševne smetnje koje se manifestiraju kroz promjene u ponašanju i u reakcijama, a koje su nastale zbog organskih čimbenika ili pak psihoze ranije etiologije (Dadić i sur., 2018).

Kada je riječ o samom pojmu invaliditeta, korijen riječi invaliditet može se pronaći u latinskoj riječi *invalidus* što u prijevodu znači nejak, nemoćan, slab. Radi se o nazivu koji naglašava nesposobnost, ograničenje i smetnje, a postojeće sposobnosti stavlja u drugi plan te zbog toga ima negativnu konotaciju čime osobu koja je vezana za taj pojam stavlja u nezavidan položaj što dalje pridonosi njezinoj diskriminaciji u društvu. Nadalje, umjesto termina invaliditet, mogu se koristiti termini hendikepiranost ili posebne potrebe. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) 1980. godine usvojila je međunarodnu klasifikaciju: *hendikep, oštećenje, invaliditet*, kojom se detaljnije definiraju navedeni pojmovi te pravi jasna razlika među njima. Tako se, primjerice, pod pojmom *hendikep* podrazumijeva, na socijalnoj razini, ograničenost preuzimanja uloga u društvu koje su primjerene osobama iste dobi i spola; *oštećenje* podrazumijeva smetnju na organskoj razini dok se pod pojmom *invaliditet* podrazumijeva smetnja na razini osobnosti.

Usvojeno je kako je najmanje diskriminirajući naziv *osobe s invaliditetom*. Taj naziv se koristi kako bi osobe s invaliditetom bile doživljene kao osobe koje imaju svoju vrijednost i dostojanstvo te kao osobe koje imaju svoje potencijale te se mogu razvijati (Leutar i sur., 2015).

Istraživači su davno naglasili važnost ove teme, stoga Finkelstein (1980) izvještava o postojanju paradoksa vezanog za invaliditet. Naime, on smatra da je dojam o invaliditetu paradoksalan; s jedne strane, invaliditet ukazuje na osobnu tragediju, pasivnost i ovisnost o drugima dok s druge strane, invaliditet je viđen kao primjer, odnosno oblik grupne diskriminacije koja uključuje konstantne borbe i samostalno djelovanje. On također navodi da se osobe s invaliditetom često suočavaju s društvenim diskriminiranjem. Primjerice, kada osoba s invaliditetom dolazi u interakciju s okolinom, njezin invaliditet se očituje u nemogućnosti izvođenja određene uloge u društvu ili određenog zadatka. Ta nemogućnost dolazi ili od funkcionalnih ograničenja, kao što je reducirana tjelesna aktivnost, ili od socijalnih ograničenja, koja nastaju kao posljedica restriktivnih stavova društva te tu također dolazi do paradoksa između stanja pojedinca, odnosno njegovog nedostatka, i stanja društva, odnosno restrikcije koja je nametnuta pojedincu. Nadalje, način na koji se invaliditet definira utječe na stav prema njemu, a spomenuti paradoksi zapravo sprječavaju svaki pokušaj stvaranja općenitih, odnosno uniformnih stavova prema osobama s invaliditetom.

Stavovi

Petz (2005, str. 465) definira stav kao „stečenu, relativno trajnu i stabilnu organizaciju pozitivnih ili negativnih emocija, vrednovanja i reagiranja prema nekom objektu“ dok je prema Eagly i Chaiken (1998, str. 269; prema Hewstone i Stroebe, 2003) „stav psihološka tendencija izražena vrednovanjem nekog objekta s određenim stupnjem odobravanja ili neodobravanja“. Objekti stava mogu biti osobe, situacije, grupe, ideje i slično. Postoje različiti nazivi za stavove s obzirom na objekt stava o kojem govore pa tako postoje *predrasude* koje se odnose na stavove prema socijalnim grupama, posebno one negativne; *samopoštovanje* koje se odnosi na stavove prema samome sebi te *vrijednosti* koje se odnose na stavove prema apstraktnim objektima (Eagly i Chaiken, 1998; prema Hewstone i Stroebe, 2003).

Bitno je istaknuti da se stavovi formiraju putem iskustva u cjeloživotnom procesu (Leutar i Štambuk, 2006) te stoga mogu biti stečeni na različite načine. Aronson i suradnici (2005) razlikuju *spoznajno zasnovane stavove* utemeljene kroz pažljivu analizu relevantnih činjenica, *emocionalno zasnovane stavove* utemeljene na vrijednostima i emocijama te *stavove zasnovane na ponašanju* koji su utemeljeni opažanjem te analiziranjem vlastitog ponašanja usmjerenog prema objektu stava.

Nadalje, u samoj definiciji stava može se prepoznati njegova psihološka struktura koju čine tri komponente: *kognitivna* koju čine percepcija objekta stava te mišljenja i vjerovanja o samom objektu stava; *emocionalna*, odnosno afektivna koja se odnosi na evaluaciju objekta stava te *bihevioralna* komponenta koja se odnosi na spremnost na ponašanje, odnosno reagiranje prema objektu stava (Hewstone i Stroebe, 2003; Pennington 2004). Nadalje, stavovi imaju četiri osnovne funkcije koje mogu doprinijeti dobrobiti pojedinca, a one su: *spoznajna funkcija* (stavovi služe funkciji kognitivne ekonomije te time omogućuju izbjegavanje kognitivnog preopterećenja); *funkcija obrane ega* (služi tome da se pojedinac odvoji od negativnih obilježja te da se povezuje s pozitivnim); *prilagodbena funkcija* (pomoću stavova postizemo određene ciljeve te izbjegavamo nelagodu) te *vrijednosno-ekspresivna funkcija* (pomoću stavova izražavamo vlastite vrijednosti i/ili doživljaj vlastitog identiteta).

Košćak (2017) navodi da su stavovi formirani kroz neposredni kontakt s objektom stava te da su stavovi prema osobama s invaliditetom naučeni kroz dobivene informacije koje su nerijetko lažne, a ne urođeni kako se ponekad smatra. Također, stavovi prema osobama s invaliditetom mogu biti formirani i na temelju neznanja o samom objektu stava. Finkelstein (1980) također navodi da su stavovi višedimenzionalni, a sukladno s tim, Petz (2005) navodi kako je jedna od važnih dimenzija stava valencija, odnosno smjer stava koji može biti pozitivan ili negativan. Pozitivan stav odnosi se na namjeru da se sami objekt stava pomogne i zaštiti dok se negativan stav odnosi na tendenciju da se taj isti objekt izbjegava ili napadne. Jednom formirane stavove teško je mijenjati ukoliko je prisutna motivacijska i funkcionalna osnova na kojoj je formiranje stava zasnovano. Pod utjecajem negativno formiranog stava, dolazi do fizičkog i psihološkog udaljavanja od određenih osoba ili grupa (Petz, 2005). Dakle, budući da se negativan stav često izražava kroz odbijanje kontakta, vrlo često se u istraživanjima stavova prema osobama s invaliditetom ispituje i socijalna distanca koja odražava bihevioralnu komponentu stava (Kovačević i Radovanović, 2020).

Socijalna distanca

Jedan od koncepata koji se koristi kao pokazatelj diskriminacije jest socijalna distanca. Socijalna distanca je dakle koncept koji reflektira stavove te omogućuje istraživanje istih (Brockett i sur., 2009; Ouellette-Kuntz i sur., 2010), a definira se kao „stupanj socijalne odvojenosti, različitosti i udaljenosti između pojedinaca, grupa ili slojeva društva“ (Petz, 2005, str. 445). U užem smislu, „socijalna distanca izražava stupanj bliskosti u socijalnim odnosima koji neka osoba prihvaća s pripadnicima drugih socijalnih skupina“ (Petz, 2005, str. 445.). Nadalje, stupanj bliskosti može se kretati od bliskih i toplih odnosa do onih ravnodušnih te neprijateljskih odnosa prema različitim osobama, grupama ili pak vrijednostima (Nikolić i sur., 2015). Harth (1971) navodi da je socijalna distanca koncept definiran s voljom osobe da prepozna, živi blizu ili bude povezana sa određenom osobom ili grupom, dok Bogardus (1959) socijalnu distancu definira kao stupanj simpatije ili razumijevanja među pojedincima i grupama te ističe da socijalna distanca može ovisiti i o postojećim predrasudama te generalizacijama kao i o vlastitim iskustvima. Slično kao i Bogardus (1959), Nikolić i suradnici (2015) navode da socijalna distanca ovisi o razini emocionalne intimnosti ili socijalnih predrasuda koje osobe gaje jedna prema drugoj.

Pitanja kojima se mjeri socijalna distanca uključuju procjenu spremnosti sudionika na interakciju s ciljnom grupom (u ovom slučaju osoba s invaliditetom) u različitim tipovima odnosa. Niska razina socijalne distance ukazuje na spremnost prihvatanja socijalne interakcije i komunikacije s ciljnom grupom dok visoka razina socijalne distance ukazuje na odsustvo svakog odnosa, odnosno ukazuje na tendenciju k diskriminaciji (Nikolić i sur., 2015). Gary i suradnici (1982) navode kako su sudionici u njihovom istraživanju izjavili da se kod njih socijalna distanca prema osobama s invaliditetom javlja zbog toga što se ljudi boje stvari koje ne razumiju te stvari koje su im nepoznate, a invaliditet je jedna od njih. Također, navode kako su sudionici izjavili da ne znaju kako komunicirati s osobama s invaliditetom te se zbog tog razloga osjećaju nelagodno u društvu istih.

Stavovi prema osobama s invaliditetom

Smatra se kako svaki čovjek posjeduje jedinstvene stavove i karakteristike te se neke osobine smatraju centralnima, a druge perifernima. Invaliditet, promatran kao centralna osobina, zasjenjuje sve ostale osobine određene osobe te posljedično tome, stvara se lažna slika koja doprinosi stvaranju negativnih stavova. Dakle, vrlo često invaliditet je percipiran negativnije nego što on to stvarno jest te zbog toga osobe s invaliditetom mogu biti viđene kao devijantne, opasne, agresivne ili bezvrijedne (Olkin, 1999). Osobe s invaliditetom se smatraju devijantnima u odnosu na osobe bez invaliditeta jer se takve osobe ne uklapaju u opis onoga što se smatra normalnim u svijetu, a *normalno* se sastoji od ljepote, privlačnosti i sposobnosti. Krive slike i netočni dojmovi dovode do toga da osobe s invaliditetom izazivaju negativne emocionalne reakcije u svojoj socijalnoj okolini koje mogu pak dovesti do diskriminacije (Seo i Chen, 2009).

Prema Jokić-Begić i suradnicima (2005), osobe s invaliditetom često su suočene sa nerazumijevanjem okoline, izoliranosti, problemima sa zapošljavanjem te čak i sa uskraćenim osnovnim ljudskim pravima. Većina autora (npr. Allport, 1954; Corrigan i sur., 2001 te Gorenflo, 1991) smatraju kako su najefikasnije strategije suočavanja s ovim problemima informiranost društva o samom pojmu invaliditeta te njegovim posljedicama, edukacije te stvaranje kontakta. Allport (1954) navodi kako je dovođenje pripadnika različitih grupa u međusobni kontakt najbolji način za smanjivanje tenzija i negativnih stavova. Pretpostavka o kontaktu kao rješenja problema vodi se time da pri samom kontaktu trebaju biti zadovoljeni određeni uvjeti, odnosno kontakt ne smije biti kratak te treba uključivati kooperativne aktivnosti kako bi zapravo došlo do promjene stava. U skladu s tim, Najman Hižman i suradnici (2008) navode kako je važna kvalitetna komunikacija s osobama s invaliditetom, pri čemu intimniji kontakt smanjuje nelagodu u interakciji, koja je spomenuta u prethodnom poglavlju.

Mnogi su se istraživači bavili ispitivanjem stavova prema osobama s invaliditetom izraženima kroz različite koncepte, među kojima je i socijalna distanca. Yunker (1994) navodi kako su sa stavovima povezana sociodemografska obilježja dok Cloerkes (2001) upućuje na slabu povezanost s iznimkom dobi i spola. Nadalje, jedan od bitnih prediktora izraženosti socijalne distance jest osobno iskustvo s osobom s invaliditetom pa tako Barr i Bracchita (2012) navode kako povećani kontakt s osobama s invaliditetom dovodi do pozitivnijeg stava prema takvim osobama, no navode da, ukoliko je kontakt površan, ne mora nužno doći do promjene negativnog stava u pozitivni. Nadalje, Huskin i suradnici (2017) te Smart (2008) navode da osobe koje imaju češći kontakt s osobama s invaliditetom pokazuju nižu razinu socijalne distance te pozitivniji stav. Huskin i suradnici (2017) također navode kako površni kontakti, u odnosu na one intimnije, podižu predrasude prema takvim osobama dok povećani bliski kontakt zapravo vodi ka pozitivnijim stavovima.

Još jedan od prediktora socijalne distance može biti i tip samog invaliditeta. Tako su, primjerice, Huskin i suradnici (2017) primjenom skala socijalne distance zaključili da postoji hijerarhija stigme, odnosno redosljed preferiranja određenih tipova invaliditeta. Sukladno s tim, Westbrook i suradnici (1993) zaključili su da su najstigmatiziraniji tipovi invaliditeta oni koji su najvidljiviji, koji uključuju mentalno funkcioniranje te oni za koje se osoba smatra odgovornima. Također su zaključili da su najstigmatiziranije skupine one koje uključuju mentalne i intelektualne poteškoće te autizam. Jedna od popularnih skupina za istraživanje različitih domena su studenti pa su tako Granello i Wheaton (2001) u svom istraživanju dobili da studenti pokazuju najnižu razinu socijalne distance prema osobama s fizičkim invaliditetom, a rezultati Gordona i suradnika (2004) ukazuju na to da studenti najmanje preferiraju interakciju s osobama koje imaju mentalna oštećenja.

S obzirom na sve navedeno, ovo istraživanje usmjereno je na dobivanje uvida u stavove studenata Sveučilišta u Zadru prema osobama s invaliditetom, pri čemu je u fokusu koncept socijalne distance, preciznije uloga invaliditeta (tjelesno vs. intelektualno oštećenje) i osobnog iskustva ili kontakta s osobama s invaliditetom u određenju socijalne distance prema osobama s invaliditetom.

CILJ

Cilj istraživanja je bio ispitati stavove studenata Sveučilišta u Zadru prema osobama s invaliditetom kroz koncept socijalne distance.

ISTRAŽIVAČKI PROBLEMI I HIPOTEZE

S obzirom na postavljeni cilj istraživanja, formulirani su sljedeći problemi i hipoteze:

1. Ispitati postoji li razlika u razini socijalne distance prema osobama s tjelesnim oštećenjima i razini socijalne distance prema osobama s intelektualnim oštećenjima.

Hipoteza 1: S obzirom na rezultate prethodnih istraživanja u kojima je dobiveno da su najstigmatiziranije skupine one koje uključuju mentalna i intelektualna oštećenja (Westbrook i sur., 1993) te da studenti iskazuju najnižu razinu socijalne distance prema osobama s fizičkim oštećenjem (Granello i Wheaton, 2001), pretpostavlja se da će studenti imati višu razinu socijalne distance prema osobama s intelektualnim oštećenjem u odnosu na osobe s tjelesnim oštećenjem.

2. Ispitati postoji li razlika u razini socijalne distance studenata prema osobama s invaliditetom s obzirom na osobno iskustvo (bliski kontakt/površan kontakt/nema kontakta) s osobama s invaliditetom.

Hipoteza 2: S obzirom na rezultate prethodnih istraživanja u kojima je dobiveno da osobno iskustvo također može biti jedan od prediktora razine socijalne distance te da ono može utjecati na smanjenje razine socijalne distance (Barr i Bracchita, 2012; Huskin i sur., 2017; Smart, 2008), pretpostavlja se da će kod studenata koji imaju bliski kontakt s osobama s invaliditetom biti iskazana niža razina socijalne distance u odnosu na studente koji imaju površan kontakt te u odnosu na studente koji nemaju kontakt s osobama s invaliditetom.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Sudionici

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku studenata Sveučilišta u Zadru. Ukupan uzorak na početku istraživanja činilo je 107 ispitanika, no uzevši u obzir postavljeni cilj i istraživačke probleme iz početnog uzorka izdvojeno je 103 ispitanika koji čine konačni uzorak. Uzorak čini 90 žena (87.4%), 12 muškaraca (11.7%) te jedna osoba koja se nije htjela izjasniti (0.9%). Podjela ispitanika u kategorije bit će kasnije objašnjena u poglavlju *Rezultati*. Većinu uzorka činili su studenti na preddiplomskoj razini studija ($N=71$, 68.9%). Ostatak uzorka činili su studenti na diplomskoj razini studija ($N=31$, 30.1%) te studenti na poslijediplomskoj razini studija ($N=1$, 1%). Dob konačnog uzorka kretala se između 19 i 37 godina ($M=22$, $SD=2.30$). Zastupljenost studenata različitih studijskih programa prikazana je u *Tablici 1*.

Tablica 1 Prikaz zastupljenosti studenata različitih studijskih programa

Studijski program	<i>f</i>	%
Anglistika	7	6.80
Arheologija	1	1
Etnologija i antropologija	5	4.90
Filozofija	6	5.80
Francuski jezik	2	1.90
Geografija	4	3.90
Hrvatski jezik i književnost	2	1.90
Informacijske tehnologije	3	2.90
Informacijske znanosti	3	2.90
Jezik i komunikacija u višejezičnom društvu	1	1
Kultura i turizam	1	1
Lingvistika	2	1.90
Menadžment	8	7.80

Nautika i tehnologija pomorskog prometa	2	1.90
Njemački jezik i književnost	1	1
Održivo gospodarstvo vodenim ekosustavima	1	1
Pedagogija	10	9.70
Podvodne znanosti i tehnologije	3	2.90
Povijest umjetnosti	4	3.90
Psihologija	21	20.40
Rani i predškolski odgoj i obrazovanje	7	6.80
Ruski jezik i književnost	1	1
Sestrinstvo	4	3.90
Sociologija	6	5.80
Suvremena talijanska filologija	2	1.90
Talijanski jezik i književnost	4	3.90
Teološko-katehetski studij	2	1.90
Učiteljski studij	17	16.50
Stručni studij informacijskih tehnologija	1	1

U *Tablici 1* vidljivo je kako više od polovice uzorka (53.40%) čine studenti studijskih usmjerenja snažno usmjerenih pomaganju drugima, a to su pedagogija, psihologija, rani i predškolski odgoj i obrazovanje te učiteljski studij.

Mjerni instrumenti

- 1) *Upitnik općih podataka* kojim su ispitane informacije vezane za spol, dob, studijski program i razinu studija koju sudionik istraživanja u tom trenutku pohađa.
- 2) *Mjera razine kontakta s osobama s tjelesnim te intelektualnim oštećenjem*; iskustvo kontakta mjereno je na način da sudionik označi jednu od tri vrste ponuđenog odnosa s osobom s tjelesnim, odnosno intelektualnim oštećenjem. Ponuđene vrste odnosa bile su: *bliski kontakt, površni kontakt te nema kontakta*.
- 3) *Skala socijalne distance* (temeljena na ideji Bogardusa, 1959) mjeri socijalnu distancu, to jest spremnost studenta da prihvati određenu vrstu odnosa s osobama s tjelesnim i intelektualnim poteškoćama. Socijalna distanca procjenjivana je tvrdnjom „*Prihvatljivo mi je da osoba s tjelesnim oštećenjem bude: 1 – Moj susjed; 2 – Moj poznanik; 3 – Moj kolega (na studiju ili na poslu); 4 – Moj prijatelj; 5 – U emocionalnoj vezi sa mnom i 6 – U braku sa mnom*“ te tvrdnjom „*Prihvatljivo mi je da osoba s intelektualnim oštećenjem bude: 1 – Moj susjed; 2 – Moj poznanik; 3 – Moj kolega (na studiju ili na poslu); 4 – Moj prijatelj; 5 – U emocionalnoj vezi sa mnom i 6 – U braku sa mnom*“.

Zadatak sudionika je da za svaku od ponuđenih opcija odgovara s da ili ne. Socijalna distanca računata je na način da se prvi negativan odgovor smatra granicom distance i predstavlja rezultat distance za tog sudionika. Osoba koja je odgovorila na sva pitanja potvrdno nema distancu (rezultat je 0), a osoba koja odbija sve ponuđene moguće interakcije ima maksimalnu distancu (rezultat 6). Na primjer, osoba koja zadnji pozitivan odgovor daje na čestici *Moj prijatelj* ima rezultat 2 jer je odbila pristati na emocionalnu i bračnu vezu s osobom s tjelesnom, odnosno intelektualnom poteškoćom.

Postupak

Istraživanje je provedeno u periodu od ožujka do svibnja 2022. godine pri čemu je upitnik koji sadržava sve prethodno navedene mjerne instrumente bio postavljen na društvenu stranicu Facebook, u studentsku grupu Sveučilišta u Zadru. Na početku samog upitnika nalazila se uputa i cilj istraživanja te se naglasilo kako je ispitivanje u potpunosti

anonimno i povjerljivo te kako će rezultati biti analizirani isključivo na grupnoj razini stoga se ni na koji način neće moći povezati s njima. Popunjavanje upitnika trajalo je između 5 i 10 minuta, a sudionici su mogli u bilo kojem trenutku prekinuti s popunjavanjem upitnika ukoliko su to željeli.

REZULTATI

Provjera razlika u razini socijalne distance s obzirom na kategoriju invaliditeta

U svrhu odgovora na prvi istraživački problem, prije same provedbe odgovarajućeg postupka, izračunati su osnovni deskriptivni parametri (aritmetička sredina, standardna devijacija i raspon rezultata) zajedno s mjerama asimetričnosti i spljoštenosti za varijablu socijalne distance.

Tablica 2 Prikaz osnovnih deskriptivnih parametara (aritmetička sredina, standardna devijacija, raspon rezultata) te mjera asimetričnosti i spljoštenosti distribucije rezultata na varijabli socijalne distance ($N=103$)

Razina distance	<i>M</i>	<i>Sd</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Asimetričnost</i>	<i>Spljoštenost</i>
Prema osobama s tjelesnim oštećenjem	0.59	0.98	0.00	5.00	1.53	2.36
Prema osobama s intelektualnim oštećenjem	1.82	1.23	0.00	6.00	0.24	3.83

U *Tablici 2* vidljivo je kako je prosječna razina distance prema osobama s tjelesnim i intelektualnim oštećenjem općenito niska, uzevši u obzir raspon rezultata kojeg su sudionici ostvarivali te teorijski raspon koji iznosi od 0 do 6. Nadalje, što se tiče koeficijentata asimetričnosti i spljoštenosti, kao mjera normalnosti distribucije, odstupanja nisu utvrđena (*Tablica 2*), odnosno indeksi asimetričnosti i spljoštenosti nisu viši od granica koje je predložio Kline (2005), a koje iznose ± 3 za asimetričnost te ± 10 za kurtičnost, što dopušta provedbu parametrijskih postupaka pri obradi podataka.

Budući da su koeficijenti asimetričnosti i kurtičnosti prihvatljivi te je samim time dopuštena provedba parametrijskih postupaka, u svrhu odgovora na prvo istraživačko pitanje izračunat je t-test za zavisne uzorke. Dobiveni rezultati prikazani su u *Tablici 3*.

Tablica 3 Prikaz rezultata t-testa za zavisne uzorke provedenog u svrhu ispitivanja razlika u razini socijalne distance prema osobama s tjelesnim oštećenjem i osobama s intelektualnim oštećenjem ($N=103$)

	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Razina distance	-10.76	102	.000*

* $p < 0.05$

Utvrđena je statistički značajna razlika u razini socijalne distance prema osobama s tjelesnim oštećenjem i osobama s intelektualnim oštećenjem (*Tablica 3*). Sudionici su pokazali višu razinu socijalne distance prema osobama s intelektualnim oštećenjem (*Tablica 2*).

Provjera razlika u razini socijalne distance s obzirom na iskustvo s osobama s invaliditetom

U svrhu formiranja kategorija vezanih za iskustvo s osobama s invaliditetom, izračunate su frekvencije vrste odnosa kojeg su sudionici imali s osobama s tjelesnim te intelektualnim oštećenjem. Dobiveni podaci prikazani su u *Tablici 4* i *Tablici 5*.

Tablica 4 Prikaz frekvencija odgovora o prethodnim kontaktima s osobama s tjelesnim oštećenjem te intelektualnim oštećenjem ($N=103$)

	Iskustvo s osobom s tjelesnim oštećenjem		Iskustvo s osobom s intelektualnim oštećenjem	
	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
Bliski kontakt	31	30.10	15	14.56
Površni kontakt	33	32.04	32	31.07
Nema kontakta	39	37.86	56	54.37

Iz *Tablice 4* vidljivo je kako su sudionici, kada se radi o osobama s tjelesnim oštećenjem, kao vrstu odnosa naveli gotovo podjednako sve tri kategorije (bliski kontakt, površni kontakt, nema kontakta), no vrsta odnosa gdje nema kontakta zastupljenija je u odnosu na ostale ($N=39$). Također, vidljivo je da, kada se radi o osobama s intelektualnim oštećenjem, najmanje navedena vrsta odnosa je bliski kontakt ($N=15$), dok je kao najčešća vrsta odnosa navedeno nepostojanje kontakta ($N=56$).

Prije samog odabira i provođenja određenog tipa analize, izračunati su deskriptivni parametri (M , Sd) za rezultate na skali socijalne distance s obzirom na iskustvo s osobama s tjelesnim, odnosno intelektualnim oštećenjem. Dobiveni rezultati prikazani su u *Tablici 5* zajedno s rezultatima Levene-ovih testova za ispitivanje homogenosti varijanci.

Tablica 5 Prikaz deskriptivnih parametara za rezultate na skali socijalne distance s obzirom na iskustvo s osobama s tjelesnim, odnosno intelektualnim oštećenjem zajedno s rezultatima Levene-ovih testova za ispitivanje homogenosti varijanci ($N=103$)

	Vrsta odnosa	N	M	Sd	Levene-ov test
	Bliski kontakt	31	0.52	1.12	
Tjelesno oštećenje	Površni kontakt	33	0.55	0.90	$F(2,100)=0.377$ $p=.687$
	Nema kontakta	39	0.69	0.95	
	Bliski kontakt	15	1.40	0.91	
Intelektualno oštećenje	Površni kontakt	32	2.06	1.39	$F(2,100)=0.024$ $p=.976$
	Nema kontakta	56	1.79	1.20	

Obzirom da je provedbom Levene-ovog testa homogenosti varijanci utvrđena homogenost varijanci, u svrhu provjere razlika u razini socijalne distance s obzirom na iskustvo s osobama s tjelesnim, odnosno intelektualnim oštećenjem, provedene su dvije jednosmjerne analize varijance za nezavisne uzorke. Dobiveni rezultati prikazani su u *Tablici 6*.

Tablica 6 Prikaz rezultata provedenih jednosmjernih analiza varijance za nezavisne uzorke u svrhu ispitivanja razlike u razini socijalne distance s obzirom na iskustvo s osobama s tjelesnim oštećenjem te intelektualnim oštećenjem ($N=103$)

	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Tjelesno oštećenje	0.327	2/100	.722
Intelektualno oštećenje	1.521	2/100	.223

Nije utvrđena statistički značajna razlika u razini socijalne distance s obzirom na iskustvo s osobama s tjelesnim oštećenjem. Također, nije utvrđena statistički značajna razlika u razini socijalne distance s obzirom na iskustvo s osobama s intelektualnim oštećenjem (*Tablica 6*).

RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je kroz koncept socijalne distance ispitati stavove studenata Sveučilišta u Zadru prema osobama s invaliditetom. Dosadašnja istraživanja nerijetko su se bavila ispitivanjem stavova prema osobama s invaliditetom kroz sami koncept socijalne distance, a budući da su studenti posebno zanimljiva populacija, velik broj istraživanja proveden je upravo na njima. Unatoč velikom broju istraživanja na tu temu, stavovi studenata u Sveučilišta u Zadru prema osobama s invaliditetom još uvijek su nedovoljno istraženo područje.

Prvi problem bio je ispitati postoji li razlika u razini socijalne distance prema osobama s tjelesnim oštećenjem i razini socijalne distance prema osobama s intelektualnim oštećenjem. Pretpostavljeno je da će viša razina socijalne distance biti iskazana prema osobama s intelektualnim oštećenjem, što su rezultati i potvrdili. Pokazalo se da sudionici izražavaju veću socijalnu distancu prema osobama s intelektualnim oštećenjima naspram osoba s tjelesnim oštećenjima. Dobiveni rezultati u skladu su s rezultatima prethodnih istraživanja (Granello i Wheaton, 2001; Westbrook i sur., 1993) te je hipoteza u potpunosti prihvaćena.

Dobiveni rezultati u skladu su s prijašnjim istraživanjima u kojima je utvrđeno da postoji hijerarhija prihvaćanja osoba s invaliditetom te u kojoj su osobe s intelektualnim oštećenjem manje prihvaćene, odnosno prema njima su iskazani negativniji stavovi, a samim time i viša razina socijalne distance u odnosu na osobe s tjelesnim oštećenjem (Miller i sur., 2009, prema Werner, 2015). Prema istraživanju kojeg je proveo Werner (2015), osobe s intelektualnim oštećenjem se smatra nesposobnima donositi važne odluke, odnosno odluke koje se tiče njih samih. Upravo zbog spomenutog stereotipa, osobe s intelektualnim oštećenjem su manje socijalno poželjne i prihvaćene u društvu što negativno utječe na njihovu integraciju u društvo i samim time izaziva veću distanciranost (Werner, 2015). Nadalje, prema Miller i suradnicima (2009), osobe s intelektualnim poteškoćama imaju slabije socijalne vještine što u konačnici može utjecati na njihovu sposobnost stvaranja socijalnih veza te time utjecati na stavove prema drugima, čineći ih negativnima budući da nemaju priliku upoznati te osobe. Miller i suradnici (2009) također navode da kada osobe biraju s kim će stupiti u socijalni kontakt, jedna od osobina koje igraju važnu ulogu je i inteligencija, a budući da osobe s intelektualnim oštećenjima, u određenom broju slučajeva, manifestno pokazuju niže intelektualno funkcioniranje (Dadić

i sur., 2018), to može automatski utjecati na odbijanje socijalnog kontakta i samim time povećati razinu socijalne distance.

Drugi istraživački problem bio je ispitati postoji li razlika u razini socijalne distance studenata prema osobama s invaliditetom s obzirom na osobno iskustvo (bliski kontakt/površan kontakt/nema kontakta) s osobama s invaliditetom. Pretpostavljeno je da će kod studenata koji su imali bliski kontakt s osobama s invaliditetom biti iskazana niža razina socijalne distance u odnosu na studente koji su imali površan kontakt te u odnosu na studente koji nisu imali kontakt s osobama s invaliditetom i to u obje kategorije invaliditeta. Suprotno pretpostavljenom, pokazalo se kako osobno iskustvo ipak ne igra značajnu ulogu u stavu prema osobama s invaliditetom te da se razine iskazane socijalne distance značajno ne razlikuju ovisno o vrsti kontakta.

Dobiveni rezultati nisu u skladu s prijašnjim istraživanjima koja su se bavila utjecajem vrste odnosa, odnosno kontakta na iskazanu razinu socijalne distance i u kojima je utvrđeno da bliski kontakt ima značajan utjecaj na smanjenje socijalne distance (Au i Man, 2006; prema Seo i Chen, 2009). Moguća objašnjenja za to mogu se pronaći u činjenici da žene imaju općenito pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom budući da su žene uglavnom socijalizirane na način da brinu za druge te da ih njeguju (Hampton i Xiao, 2007; Hyde 2006, prema Seo i Chen, 2009). Također, Fonosch i Schwab (1981, prema Seo i Chen, 2009) ističu kako žene zapravo suosjećaju s osobama s invaliditetom budući da su i one same „žrtve“ diskriminacije kad se u obzir uzme vjerovanje o muškoj superiornosti. Dakle, budući da su većina sudionika ovog istraživanja upravo žene, moguće je da je spol važna varijabla koja je odigrala ulogu u odnosu između vrste odnosa te razine socijalne distance. Nadalje, Shurka i suradnici (1982) ističu kako razina obrazovanja također pozitivno utječe na stavove prema osobama s invaliditetom, a budući da su svi sudionici ovog istraživanja studenti, moguće je da je njihova razina obrazovanja utjecala na to da su im stavovi općenito pozitivniji, odnosno da je razina socijalne distance općenito niska prema osobama s invaliditetom, neovisno o vrsti odnosa, odnosno kontakta. Također, veliki dio uzorka ovog istraživanja čine studenti društvenih znanosti, odnosno većina ih je usmjerena k pomaganju, stoga je moguće da je i to utjecalo na iskazanu razinu socijalne distance te na nepostojanje utjecaja samog kontakta. Dakle, iako možda nisu svi podjednako u fizičkom kontaktu s osobama s tjelesnim te intelektualnim oštećenjem, oni

zbog svog studijskog usmjerenja stječu različita znanja koja ih mogu učiniti osjetljivijima na probleme ove skupine te samim time mogu imati pozitivnije stavove prema osobama s invaliditetom općenito.

Naposljetku, bitno je u obzir uzeti i nedostatke provedenog istraživanja te samim time nužnost opreza pri interpretaciji dobivenih rezultata i njihovoj generalizaciji na širu studentsku populaciju studenata u Zadru. Za početak, valja uzeti u obzir sam način provedbe ovog istraživanja, a to je online način. Kod online provedbe upitnika, sudionici nisu u mogućnosti odmah se obratiti istraživaču te stoga postoji opasnost od krivog shvaćanja samog pitanja što na kraju može dovesti do iskrivljenih rezultata. Također, sam način ispitivanja stupnja kontakta je nedovoljno osjetljiv te bi za buduća istraživanja na ovu temu bilo dobro uvesti više različitih pitanja kojima bi se sam stupanj kontakta mogao operacionalizirati. Na primjer, bilo bi dobro uvesti pitanje kojim bi se ispitao broj osoba s tjelesnim te intelektualnim oštećenjem s kojima je osoba u kontaktu. Također bi bilo dobro uvesti i pitanje kojim se ispituje duljina kontakta s osobom s invaliditetom kao i sam oblik kontakta koji može biti osobni ili pak profesionalni.

Nadalje, potrebno je u obzir uzeti i karakteristike samog uzorka. Naime, uzorak je bio prigodan te je moguće da su se istraživanju odazvali u većoj mjeri oni studenti koji imaju pozitivnije stavove prema ispitivanoj skupini osoba. Također, većinu uzorka čine studentice što onemogućuje uopćavanje rezultata na cijelu populaciju studenata u Zadru iako i populacija studenata Sveučilišta u Zadru broji više studentica nego studenata. Također, kao što je već spomenuto u ovom poglavlju, žene općenito iskazuju pozitivnije stavove prema diskriminiranim grupama stoga dobiveni rezultati prikazuju uglavnom percepciju ženske populacije. Nadalje, veliki dio uzorka čine studenti društvenih znanosti i to onih usmjerenih k pomaganju te stoga dobiveni rezultati odražavaju njihovu percepciju osoba s invaliditetom koja je moguće drugačija od studijskih usmjerenja koja nisu usmjerena k pomaganju na način koji je prethodno spomenut. Konačno, usprkos anonimnosti, ne može se isključiti ni socijalna poželjnost u odgovaranju na pitanja.

Unatoč navedenim ograničenjima, saznanja dobivena ovim istraživanjem omogućuju bolje shvaćanje stavova studenata Sveučilišta u Zadru prema osobama s invaliditetom, a samim time i razumijevanje ponašanja usmjerenog prema njima.

ZAKLJUČCI

- 1) Utvrđeno je kako studenti iskazuju višu razinu socijalne distance prema osobama s intelektualnim oštećenjem u odnosu na osobe s tjelesnim oštećenjem.
- 2) Utvrđeno je kako osobno iskustvo s osobama s invaliditetom, odnosno vrsta prethodnog kontakta nema značajnu ulogu u određenju razine socijalne distance prema osobama s tjelesnim oštećenjem kao ni prema osobama s intelektualnim oštećenjem.

LITERATURA

- Albrecht, G. L., Walker, V. G. i Levy, J. A. (1982). Social distance from the stigmatized: A test of two theories. *Social Science & Medicine*, 16(14), 1319-1327.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley.
- Aronson, E., Wilson, T.D. i Akert, R.M. (2005). *Socijalna psihologija*. MATE d.o.o.
- Au, K. W. i Man, D. (2006). Attitudes toward people with disabilities: A comparison between health care professionals and students. *International Journal of Rehabilitation Research*, 29(2), 155-160.
- Barr, J. J. i Bracchitta, K. (2012). Attitudes toward individuals with disabilities: The effects of age, gender, and relationship. *Journal of Relationships Research*, 3, 10–17.
- Bogardus, E. S. (1959). *Social Distance*. The Antioch Press.
- Brockett, A., Village, A. i Francis, L. J. (2009). Internal consistency reliability and construct validity of the Attitude toward Muslim Proximity Index {AMP!}: a measure of social distance. *British Journal of Religious Education*, 31(3), 241-249.
- Cloerkes, G. (2001) *Soziologie der Behinderten: Eine Einfuehrung*. Winter.
- Corrigan, P., River, L., Lundin, R., Penn, D., Uphoff-Wasowski, K., Champion, J., Mathisen, J., Gagnon, C., Bergman, M., Goldstein, H. i Kubiak, M. (2001). Three strategies for changing attributions about severe mental illness. *Schizophrenia Bulletin*, 27, 187-195.
- Dadić, M., Bačić, A., Župa, I. i Vukoja, A. (2018). Definiranje pojmova invaliditet i osoba s invaliditetom. *Hrana u zdravlju i bolesti, Specijalno izdanje* (10. Štamparovi dani), 64-66.
- Eagly, A. i Chaiken, S. (1998). Attitude structure. *Handbook of social psychology*, 1, 269-322.
- Finkelstein, V. (1980). *Attitudes and disabled people: Issues for discussion* (No. 5). World Rehabilitation Fund, Incorporated.

- Fonosch, G. G. i Schwab, L.O. (1981). Attitudes of selected university faculty members toward disabled students. *Journal of College Student Personnel*, 22, 229-235.
- Gordon, P. A., Tantillo, J. C., Feldman, D. i Perrone, K. (2004). Attitudes regarding interpersonal relationships with persons with mental illness and mental retardation. *Journal of Rehabilitation*, 70(1), 50-56.
- Gorenflo, C. W. i Gorenflo, D. W. (1991). The effects of information and augmentative communication technique on attitudes toward nonspeaking individuals. *Journal of Speech & Hearing Research*, 34(1), 19-26.
- Granello, D. i Wheaton, J. (2001). Attitudes of undergraduate students towards persons with physical disabilities and mental illness. *Journal of Applied Rehabilitation Counseling*, 32(3), 9-16.
- Hampton, N. Z. i Xiao. F. (2007). Attitudes toward people with developmental disabilities in Chinese and American students: The role of cultural values, contact, and knowledges. *Journal of Rehabilitation*, 73(4), 23-32.
- Harth, R. (1971). Attitudes toward minority groups as a construct in assessing attitudes towards the mentally retarded. *Education and Training of the Mentally Retarded*, 6, 142–147.
- Hewstone, M. i Stroebe, W. (2003). *Uvod u socijalnu psihologiju*. Naklada Slap.
- Huskin, P. R., Reiser-Robbins, C. i Kwon, S. (2018). Attitudes of undergraduate students toward persons with disabilities: Exploring effects of contact experience on social distance across ten disability types. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 62(1), 53-63.
- Hyde, J. S. (2006). *Half the human experience: The psychology of women*. Boston, MA: Houghton Mifflin Company
- Jokić-Begić, N., Kamenov, Ž. i Lauri Korajlija, A. (2005). Kvalitativno i kvantitativno ispitivanje sadržaja stigme prema psihičkim bolesnicima. *Socijalna psihijatrija*, 33(1), 10.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: Guilford.

- Košćak, A. (2017). *Stavovi o djeci s invaliditetom* (Neobjavljeni završni rad). Sveučilište Sjever, Varaždin, Hrvatska.
- Kovačević, J. i Radovanović, V. (2020). Social distance towards students with disabilities in inclusive education. *International Journal of Disability, Development and Education*, 1-14.
- Leutar, Z., Hlupić, S., Vladić, J. i Čaljkušić, M. (2015). Metode socijalnog rada s osobama s invaliditetom. *Biblioteka socijalnog rada, Pravni fakultet, Zagreb*.
- Leutar, Z. i Štambuk, A. (2006). Stavovi mladih prema osobama s tjelesnim invaliditetom. *Revija za sociologiju*, 37(1-2), 91-102.
- Miller, E., Chen, R., Glover-Graf, N. M. i Kranz, P. (2009). Willingness to engage in personal relationships with persons with disabilities: Examining category and severity of disability. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 52, 211–224.
- Najman Hižman, E., Leutar, Z. i Kancijan, S. (2008). Stavovi građana prema osobama s invaliditetom u Hrvatskoj u usporedbi s europskom unijom. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, 17(1), 71-93.
- Nikolić, M., Stjepić, N. i Vantić-Tanjić, M. (2015). Nivo socijalne distance studenata prema osobama s intelektualnim teškoćama u odnosu na kontakt s osobama s intelektualnim teškoćama. U M. Vantić-Tanjić i M. Nikolić (ur.), *Unapređenje kvalitete života djece i mladih* (str. 545-555). Udruženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Univerziteta u Tuzli.
- Olkin, R. (1999). *What psychotherapists should know about disability*. Guilford.
- Ouellette-Kuntz, H., Burge, P., Brown, H.K., i Arsenault, E. (2010). Public Attitudes Towards Individuals with Intellectual Disabilities as Measured by the Concept of Social Distance. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 23, 132–142.
- Pennington, D. (2004). *Osnove socijalne psihologije*. Naklada Slap.
- Petz, B. (2005). *Psihologijski rječnik*. Naklada Slap.
- Seo, W. i Chen, R. K. (2009). Attitudes of college students towards people with disabilities. *Journal of Applied Rehabilitation Counseling*, 40(4), 3–8.

- Shurka, E., Siller, J., & Dvorch, P. (1982). Coping behavior and personal responsibility as factors in the perception of disabled persons by the nondisabled. *Rehabilitation Psychology, 27*(4), 225–233.
- Smart, J. (2008). *Disability, society, and the individual* (2nd ed.). ProEd.
- Werner, S. (2015). Public stigma and the perception of rights: Differences between intellectual and physical disabilities. *Research in Developmental Disabilities, 38*, 262–271.
- Westbrook, M. T., Legge, V. i Pennay, M. (1993). Attitudes towards disability in a multicultural society. *Social Science & Medicine, 36*, 615–623.
- Yuker, H. E. (1994). Variables that Influence Attitudes Toward People with Disabilities: Conclusions from the Dana. *Journal of Social Behavior and Personality, 9*(5), 3–22.
- Zakon o hrvatskom registru osoba s invaliditetom. Narodne novine 64/2001.
- Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom. Narodne novine 157/2013.